

jaarlijks in Augustus wederkeerend „Ouwe-Griep-ferkaetsen”, door Waling Dijkstra in een echt friesch gedicht der vergetelheid ontruikt, zijn eeuwgetijde vieren.

Aan Friesland komt de eer toe, volijverig mede te werken, dat in onzen aan velerlei sport zoo rijken tijd het aloude kaatsspel begint te herleven en meer en meer een internationaal karakter verkrijgt.

Te Grand Rapids (Michigan, N.-A.) ontstond de Vereeniging: „Fryske Nocht”, en 4 Juli 1890 bracht de prijswinner Nijdam, van Tjum-arum den naam in herinnering zijns vaders, „Greate Hantsje”, die meer dan honderdmaal in Friesland overwinnaar was geweest.

In de laatste jaren gaan vele Friezen 's jaarlijks naar België's hoofdstad, om zich te meten met de Zuider broeders, en in 1896 smaakten zij het genoeg, bij hun zegepraal in het strijdperk, door de Brusselaars te worden toegejuicht.

AMSTERDAM.

H. MOHRMANN.

HERINNERINGEN

UIT

den tijd der lijfstraffelijke rechtspleging.

De tijden waarin men de misdadigers gerechtelijk aan den lijve straffe, de moordenaars ophing, de brandstichters en ander gespuis brandmerkte, de groote dieven geesselde, de kleine dieven te schande zette (men noemde dit evenwel *te pronk* zetten), alles in het openbaar — die tijden zijn reeds lang voorbij. Maar bejaarde lieden onder ons hedendaagsche geslacht herinneren zich die zaken nog. En wat zij zelve daarvan niet gezien hebben, dat hebben zij toch hooren vertellen door hunne ouders en grootouders.

Ook mij gaat het zoo. Uit mijne jeugd herinner ik mij een en ander zelf te hebben gezien en bijgewoond. En andere zaken, die ik zelf niet heb kunnen zien, weet ik mij te herinneren uit de verhalen, in mijne jeugd gehoord uit den mond mijner Ouders en andere verwanten. Deze herinneringen, in geschrifte gebracht, mogen hier een plaatske vinden. In onze dagen, nu zoo vele gruweldaden onge-

straf blijven, of anderszins, onder den naam van gevangenisstraf, met eene zoogenoemd „humane” verzorging en verpleging, jaren lang, schier beloond worden — in onze tijden, nu zoo velen, te recht, om de herstelling van den doodstraf roepen, nu hebben deze herinneringen voor dezen en genen wellicht eenige waarde — zekerlijk althans eenige waarde uit het oogpunt der beschavings-geschiedenis.

In de vorige eeuw stond te Leeuwarden het schavot, met galg en geesselpaal, op het plein voor de gevangenis, of het blokhuis, zooals men toen nog dat gebouw, sedert zoo veranderd en vergroot, noemde; binnen of buiten de gracht, die de gevangenis van het zoogenoemde Blokhuisplein scheidt, dat weet ik niet. Boven op de steenen zuil, die als geesselpaal diende, stond een steenen leeuw, in opgerichte houding, met opgeheven voorpoot. Als er eene lijfstraffelijke rechtspleging zoude plaats hebben, werd er in den klauw van dien voorpoot een bezem, zonder stok, gestoken; zekerlijk oorspronkelijk een bundel tucht- of geesselroeden, of geesselrijs, als een zinnebeeld. Zulk eene rechtspleging had in den regel des Saterdags voormiddags plaats, omdat de weekmarkt te Leeuwarden toenmaals op Saterdag gehouden werd, en niet op Vrijdag, zoo als thans. Immers dan konden de dorpelingen, die wegens de

markt in de stad kwamen, mede van het schouwspel genieten. ¹⁾

In der daad, het scheen wel voor velen een genot te wezen; terwijl anderen, half ook uit gewoonte, het zich schier tot eenen plicht rekenden, de terechtstellingen bij te wonen. Vooral als er een bekende, vermaarde moordenaar of andere misdadiger zoude „berecht worden” (zoo als men toen sprak), haastte het landvolk zich om in tijds in stad te zijn, en het schouwspel niet te verzuimen. De lieden die uit Wirdum en de andere dorpen van Leeuwarderadeels zuidelijk trimdel, of ook uit Idaarderadeel, en, over Weidum, uit Baarderadeel, langs den Hoogendijk (thans den Overijsselschen straatweg) in stad kwamen, keerden ter herberge in buiten de Wirdumer-poort, in de Klanderij of in den Posthoorn. Terwijl de boeren dan hunne paarden aldaar uitspanden en te stal brachten, of anderszins nog eenig oponthoud hadden, haastte zich veelal een hunner om binnen de Wirdumer-poort te komen, klom op het bolwerk, van waar hij op het Blokhuisplein kon neêrzien (de huizen van den Nieuwenweg, achter Muntenburg, waren er

¹⁾ Eigenlijk werden de terechtstellingen op marktdag gehouden, om deze zaak zooveel doenlijk in het openbaar te doen geschieden, en omdat de openlijke, gerechtelijke bestraffing van de boosdoeners eene zaak was die de geheele bevolking aanging, niet enkel de stedelingen, maar ook hen die „buiten” woonden.

toen nog niet), en riep dan, als hij den bezem of roedenbundel in den klauw van den leeuw op den geesselpaal bemerkte, zijnen makkers, over de gracht heen, de blijmare toe: „*Der wirdt riucht dien!*”

Juist zoo deed de Leeuwarder schooljeugd, eene eeuw later — zoo als verder in dit opstel vermeld worden zal.

Daar was oudtijds te Leeuwarden nog eene andere gerechtsplaats, nog eene andere galg, even buiten de stad, aan de Harlinger-vaart, waar nog heden de namen *galgefinne*, *galgestring* en *galgerak*, eigen aan een stuk weiland, aan eene strook bouwland en aan een gedeelte van de vaart daarnevens, de herinnering daaraan in stand houden. Terwijl de galg buiten de poort, bij voorkomende gelegenheid, voor de ingezetenen en landzaten zelven diende, werden aan de galg in de stad vreemdelingen, landloopers en allerlei geboefte, ook de soldaten gehangen — als ze dit namelijk verdiend hadden. Dies gold het hangen aan de galg buiten de poort, bij de Leeuwarder burgerij voor „fatsoenlijker” (als ik het zoo eens noemen mag), dan het hangen aan de galg in de stad. Eens, om welke redenen weet ik niet, werd een soldaat van het garnizoen te Leeuwarden, opgehangen aan de galg buiten de poort. Deze smaad, hunner eigene galg aangedaan, verdroot den Leeuwarder burgers, die zich daardoor in hunne

eer gekrenkt gevoelden. Een van hen bezwaarde zich dan ook deswegen bij de regeering der stad. „*De galge foor 't blokhuus*”, zeide hij, „*dat is de soldategalge; mar de galge buten de poort, die is foor ons en ons kiinders!*”

Het schijnt overigens, dat de Leeuwarders oudtijds veel met hunne twee galgen hebben te doen gehad. Immers de bijnaam „*Leeuwarder galgelappers*”, waaronder zij nog heden bij de andere Friezen bekend staan, schijnt dit aan te duiden.

De gerechtsplaats — schavot met galg en geesselpaal „*foor 't blokhuus*”, is waarschijnlijk in het laatst der vorige eeuw buiten gebruik gesteld, afgebroken en opgeruimd. Althans omstreeks het midden dezer eeuw stond het schavot (zooals ik bij eigener aanschouwing weet) op het Hofplein, vlak voor het toenmalige Koninklijke paleis, het aloude Stadhouderlijke hof, thans het huis van den Commissaris der Koningin; en wel naar den kant van het raadhuis, vlak voor het ijzeren hek, dat een open plaatske tusschen het gebouw der hoofdwachter en den zijgevel van het raadhuis afsluit.

Reeds des Donderdags namiddags tegen den avond werd het schavot daar opgericht, als het des Vrijdags voormiddags, dus ook al weer opzettelijk op marktdag, moest gebruikt worden. Ik heb dat meermalen gezien, en speelde dan

met mijne makkertjes op de stapels balken en planken, waarvan de stads-timmerknechts het schavot opbouwden.

Dat schavot was een getimmerte, geheel van hout, van donker rood (bloedkleurig) geleverde balken en planken; het was vierkant van vorm, en werd langs eene breede trap beklommen. De vloer van het schavot was in het vierkant door een hek omgeven, en verhief zich manshoog boven den grond, zoodat iedereen uit de schare, die bij rechtspleging het schavot omringde, al stond hij ver af en achteraan, toch goed zien kon, wat op dien schavotvloer gebeurde. Midden op het schavot werd de galg of de geesselpaal, al naar 't noodig was, opgericht. Hoe de galg er juist uitzag, weet ik niet; ik heb dien toestel maar eens vluchtig gezien, en wendde toen het gelaat af, door schrik bevangen. Maar de geesselpaal was een stevige, hooge paal, rood geleverd, en, ter hoogte van de middel eens mans, van eenen ijzeren beugel voorzien, waarvan een gedeelte, bij middel van een scharnier, kon open gemaakt en dicht gesloten worden. Die beugel sloot om de middel van den man of de vrouw, die de straf van brandmerken of van geesselen moest ondergaan. De straffeling stond dan met het gezicht naar den paal gewend, zoodat hij of zij den ontblooten rug den beul en den volke toekeerde. Bovendien werden de handen door een touw rond-

om de polsen saamgebonden, aan de lange uiteinden van dat touw, 't welk boven aan den paal over een katrol liep, hoog tegen den paal op omhoog getrokken en daar bevestigd, om den straffeling te beter weerloos te maken. Ook zijne voeten, door een touw rondom de enkels saamgebonden, werden met dat touw aan den geesselpaal bevestigd. De gerechtsdienaars (*dienders* noemde de Leeuwarder volksmond deze mannen — misschen nog wel) hadden daartoe den misdadiger aan den beul en zijne knechten overgeleverd, en deze laatstgenoemden brandden dan met een gloeiend ijzer, als eenen grooten stempel, het brandmerk, een letter, op het rechter schouderblad; of zij geesselden den blooten rug van den straffeling, beurt om beurt, slag om slag, met eenen bundel taaie, lenige berkenroeden, of beter gezegd, berkenrijs. Eene wacht soldaten omringde het schavot, om het volk af te keeren, en gedurende de strafoefening sloegen de tamboers eenen harden roffel op hunne trommels, om het gekerm der straffelingen te overstemmen. Bij het zoogenoemde te pronk staan, stonden de veroordeelden, met samengebondene handen, een uur lang of langer, vastgebonden aan het hek, dat als eene lage borstwering den schavotvloer omringde, met het gelaat gekeerd naar de volksmenigte, rondom het schavot saamgestroomd. Zij hadden een groot vier-

kant stuk bordpapier op de borst gehecht, met eenen band om den hals gebonden, en daarop stond met groote letters hun misdrijf vermeld: „schapedief”, of zoo iets.

In die tijden, tusschen de jaren 1846 en 1852, ging ik ter schole bij „Meester Boschloo”, toenmaals reeds een bejaard man — een hoogst bekwaam onderwijzer. Hij was als een koning in de school, en als een vader bij de jongens, en wij allen hingen onzen „bovenmeester” met groote liefde, met onbegrensd vertrouwen aan. Ik kan het niet laten den geliefden, den hoogvereerden man hier nog na eene halve eeuw dit kleine gedenkzuiltje te zetten.

Onze school heette de „Stads-burgerschool voor jongens”, en was eene openbare stedelijke (thans zoude 't heeten: gemeentelijke) school. Niettemin, daar heerschte in alle opzichten een rechtzinnige, een Christelijke geest. De drie schooltijden daags, elk van twee uren lang, werden telkens met gebed geopend, met dankzegging aan God-Almachtig gesloten, bij monde van den „bovenmeester.” Zes maal daags verhief die vrome man, eerbiedig en in vol geloofsvertrouwen zijn hart met het onze, tot den Heere; en zes maal daags stegen gebeden en dankzeggingen uit de harten van een anderhalfhonderd-tal frissche knapen, in ongeschokt kinderlijk geloof, als een welaangenaam offer tot God omhoog. Ook werd zes maal

daags, bij het begin en bij het eindigen van den schooltijd, een psalm- of gezangvers door alle jongens schier juichende gezongen. En ook dit was den Heere als een liefelijk offer, en ons tot eenen rechtstreekschen zegen. Ook zegende de Heere deze school, waar Hem Zijne eere niet werd onthouden: vele bekwame, rechtchapene mannen zijn daar uit voortgekomen.

Oars is 't nou! — Ja, oars; mar net better.

Ons schoolgebouw stond in het Hofstraatje, een doodlopend zijstraatje van de Bollemanssteeg. Mijne lieve Ouders (God heeft ze zalig!) woonden toenmaals aan de Breedzijde van de Nieuwestad, bij de Nieuwepijp. Zoo was voor mij, en voor alle jongens van de Nieuwestad ons schoolpad door de Nieuwesteeg en door een eindje Bagynestraat, naar de Bollemanssteeg. De jongens uit het Oosten der stad, van de Hoeksterpoort, de Tuinen, het Vliet, de Turfmarkt enz., liepen naar school langs den Eewal, over het Hofplein, door een eindje van de Weert, en dan door de Bagynestraat naar de Bollemanssteeg. Dezen hadden dus, als zij des Vrijdags-morgens over het Hofplein gingen, reeds gezien of het schavot daar stond, of niet. Was dit eerste het geval, dan riepen ze, in de nabijheid van de school ons ontmoetende, ons al vroolijk toe, al schreeuwende uit de verte: „Jonges! 't skavot staat! d'r wu'dt giüsseld!” — „Brandmerkt!” schreeuwde een

ander nog weer, om het schouwspel, dat ons wachtte, ons nog aantrekkelijker voor te stellen. Immers brandmerken te zien, waar bij we, als het helder en stil weêr was, wel het witte opkronkelende rookwolkje van het verschroeiende vel te zien kregen, of soms, als de wind het ons toe woei, het schroeiluchtje ruiken konden — dat gold ons voor grooter genot als enkel maar geesselen, waarbij sommige stevige jonge kerels, doortrapte boeven, die reeds eerder de geesselstraf eens hadden ondergaan, niet eens schreeuwden — 't welk wij volstrekt niet aardig vonden. Zoo'n stille geesseling stelde ons altijd eenigermate te leur, en wij hadden een gevoel, alsof ons te kort gedaan werd, in 't gene waar wij recht op hadden. Soms werd er niet gebrandmerkt, en niet gegeesseld, maar kwamen er enkel maar eenige kleine dieven te pronk te staan. Dan keerden wij ons al spoedig verontwaardigd af; „Kom jonges! zoo riepen we dan: „kom jonges! 't is mar te pronk staan! Wij gane speulen!”

Maar ophangen — dat trok het meeste volk. Natuurlijk; dat was het zeldzaamste, en het „grüselikste”. Ik heb het eens gezien. Een moordenaar, Ruurd Passchiers van Dijk, werd in October 1846, op het Hofplein te Leeuwarden aan de galg gehangen, tot dat de dood er na volgde — zooals de geijkte uitdrukking toenmaals luidde. Als even zesjarig knaapje ging

ik toen ter bewaarscholen van „Tante Proost” (alle kinderen noemden de schooljuffrouw „tante”), en die school werd gehouden op de ruime bovenkamer van een huis in de Grootte-Hoogstraat. De dienstbode mijner Ouders haalde mij dien dag uit school, nam mij op haren arm, en ging met mij staan aan het einde der Hoogstraat, bij „de Wijde Gaper”, op den hoek van het toenmalige Gouverneurshuis, om dat ophangen te zien. Verder kon zij niet doordringen; tot daaraan toe stond het volk dicht op één gedrongen. Ik weet nog best hoe mijn hartje van ontsteltenis bonsde, toen ik die ontzaggelijk groote schare menschen zag, hoofd aan hoofd, duizenden menschen op het Gouverneursplein, het Hofplein, het Raadhuisplein — en daarboven uit dien hangenden man alleen. Verschrikt en ontroerd en angstig, wendde ik mijn hoofd af, en dit heeft mij verhinderd om het samenstel van de eigenlijke galg goed te zien. Ik weet er mij althans niets van te herinneren.

Dat was nog eene ouderwetsche rechtspleging. Duizenden Leeuwarders, en duizenden uit de dorpen, en uit de andere Friesche steden, woonden het schouwspel bij; velen onverschillig en ongevoelig, en alsof het slechts een onbeduidend kijkje was; vele anderen ook met innige deelneming, schier met stichting, zoo als mijne Ouders mij later verhaald hebben. En

weken lang vóór, ook weken lang na de terechtstelling was Ruurd Passchiers van Dijk, zijn misdaad en zijn dood, het onderwerp der gesprekken. Veertien jaren later werd er wederom een moordenaar te Leeuwarden aan de galg opgehangen, en gerechtelijk ter dood gebracht. Die man heette Ype Boukes de Graaf, en zijne terechtstelling had plaats op Vrijdag den 23sten Maart 1860, op het Plein voor het Paleis van Justitie. Ik woonde toen niet te Leeuwarden, maar, als student, hier te Haarlem. Van die terechtstelling, op één na de laatste, die in Nederland heeft plaats gegrepen*), heb ik dus niets gezien, en ik weet er ook niets naders van mede te deelen.

In de laatste jaren der vorige eeuw stonden er eens twee dieven te recht, die tot eene geesseling op het schavot veroordeeld waren. Het waren een jonge man en eene meid uit Leeuwarden, die zich hadden verkleed, en als aanzienlijke lieden zich voorgedaan, en, onder den naam van „Baron en Barones van Voorst”, allerlei bedriegerijen en oplichterijen hadden gepleegd. Het meisje, later door den jongen man, haren vrijer, verleid en meêgesleept, had vroeger eenigen tijd als dienstbode gewoond in het huis mijner grootouders — moeders ouders. Wijl zij goedhartig en vriendelijk van aard was, en aardig met de kleine kinderen

*) De laatste had plaats te Maastricht, 31 October, 1860.

des huizes kon omgaan en spelen, waren deze laatsten haar zeer genegen, en begroetten haar met blijdschap, als ze haar later nog eens ontmoetten. Het oudste zusje mijner moeder ging, vergezeld van de toenmalige dienstbode, zien naar de terechtstelling van de meid, en van haren deelgenoot in haar misdrijf. Toen de striemende geesselroeden op den ontblooten rug van Antje (zoo heette de meid) nederdaalden, en deze begon te jammeren en te kermen, zoodat haar gegil boven het trommelgeroffel der schavotwacht uitklonk, werd mijn moeders zusje zoo ontsteld, dat zij meê begon te jammeren, uitroepende: „*O! ons Antsje! ons Antsje!*” Dit gejammer van het kind stoorde, naar het scheen, het genot van een wijf uit de heffe des volks, dat daar nevens stond. Althans zij werd boos, pakte het jufferke bij den arm, schudde haar wat heen en weêr, en zeide, op barschen, dreigenden toon: „*Ei, tutte! wat beerste? Houd dou diin bek! Hoe suuste dan wel gule, aste sels 'ris gijseld wuste?*”*) Alsof gegeesseld te worden een lot was, dat ieder

*) Ei, tutte! wat gebaart Gij U (hoe stelt Gij U dus aan)? Houd Gij uwen mond. Hoe zult Gij dan wel schreeuwen, als Gij zelve eens gegeesseld wordt? — Het woord *tutte* (eigenlijk een vlevorm van zuster), heeft in de Leeuwarder volksspreektaal de beteekenis van een eenigermate dom, sufferig, sulachtig meisje, een *slûch fanke*. Men gebruikt het in den zelfden zin als de Duitschers hun: *Gans, dumme Gans!*

weken lang vóór, ook weken lang na de terechtstelling was Ruurd Passchiers van Dijk, zijn misdaad en zijn dood, het onderwerp der gesprekken. Veertien jaren later werd er wederom een moordenaar te Leeuwarden aan de galg opgehangen, en gerechtelijk ter dood gebracht. Die man heette Ype Boukes de Graaf, en zijne terechtstelling had plaats op Vrijdag den 23sten Maart 1860, op het Plein voor het Paleis van Justitie. Ik woonde toen niet te Leeuwarden, maar, als student, hier te Haarlem. Van die terechtstelling, op één na de laatste, die in Nederland heeft plaats gegrepen*), heb ik dus niets gezien, en ik weet er ook niets naders van mede te deelen.

In de laatste jaren der vorige eeuw stonden er eens twee dieven te recht, die tot eene geesseling op het schavot veroordeeld waren. Het waren een jonge man en eene meid uit Leeuwarden, die zich hadden verkleed, en als aanzienlijke lieden zich voorgedaan, en, onder den naam van „Baron en Baronnes van Voorst”, allerlei bedriegerijen en oplichterijen hadden gepleegd. Het meisje, later door den jongen man, haren vrijer, verleid en meêgesleept, had vroeger eenigen tijd als dienstbode gewoond in het huis mijner grootouders — moeders ouders. Wijl zij goedhartig en vriendelijk van aard was, en aardig met de kleine kinderen

*) De laatste had plaats te Maastricht, 31 October, 1860.

des huizes kon omgaan en spelen, waren deze laatsten haar zeer genegen, en begroetten haar met blijdschap, als ze haar later nog eens ontmoetten. Het oudste zusje mijner moeder ging, vergezeld van de toenmalige dienstbode, zien naar de terechtstelling van de meid, en van haren deelgenoot in haar misdrijf. Toen de striemende geesselroeden op den ontblooten rug van Antje (zoo heette de meid) nederdaalden, en deze begon te jammeren en te kermen, zoodat haar gegil boven het trommelgeroffel der schavotwacht uitklonk, werd mijn moeders zusje zoo ontsteld, dat zij meê begon te jammeren, uitroepende: „*O! ons Antsje! ons Antsje!*” Dit gejammer van het kind stoorde, naar het scheen, het genot van een wijf uit de heffe des volks, dat daar nevens stond. Althans zij werd boos, pakte het jufferke bij den arm, schudde haar wat heen en weêr, en zeide, op barschen, dreigenden toon: „*Ei, tutte! wat beerste? Houd dou diin bek! Hoe suuste dan wel gule, aste sels 'ris giiseld wuste?*”*) Alsof gegeesseld te worden een lot was, dat ieder

*) Ei, tutte! wat gebaart Gij U (hoe stelt Gij U dus aan)? Houd Gij uwen mond. Hoe zult Gij dan wel schreeuwen, als Gij zelve eens gegeesseld wordt? — Het woord *tutte* (eigenlijk een vleivorm van zuster), heeft in de Leeuwarder volkssprektaal de beteekenis van een enigermate dom, sufferig, sulachtig meisje, een *stâch fanke*. Men gebruikt het in den zelfden zin als de Duitschers hun: *Gans, dumme Gans!*

mensch ten minste eenmaal in zijn leven te wachten stond — heel gewoon.

Gedurende den zoogenoemden Franschen tijd (smadelijker gedachtenisse!), omstreeks de kentering van de voorgaande en van deze eeuw, moest ook de oude, de echt Germaansche galg (oorspronkelijk bij de oude Friezen anders niet als een levende eikenboom — de „*North-halde tre*”, uit de oude Friesche wetten bekend), wijken voor de Fransche, de nieuwerwetsche *guillotine*. Die valbijl werd dan eens opgericht op de Langepijp, een overkruinde binnengracht, als marktplein dienende, te Leeuwarden. Natuurlijk kon in die aanvankelijk zoo democratische tijden de terechtstelling, waartoe die valbijl dienen moest, niet plaats vinden op het Hofplein, voor het gehate „Hof”, of voor het Blokhuis, beide het aristocratische, het zoogenoemde dwingelands beginsel vertegenwoordigende. Midden op het democratische marktplein, in de handels- en winkelwijk der stad moest dat geschieden. Dat brachten de inzichten van patriotten en republikeinen, dat brachten hun *égalité* en *fraternité* zoo mede.

Een Fries, een moordenaar, Babe Lunia ¹⁾

¹⁾ Toenmaals werd deze Oud-Friesche maagschapsnaam nog te recht op Oud-Friesche wijze uitgesproken (trouwens, echte, goede Friezen doen dit hedendaagsch nog eveneens); te weten: met den Frieschen *û* klank — den Hoogduitschen

zoude met dit nieuwe toestel, bij rechterlijk vonnis, ter dood gebracht worden. Het Friesche volk in die dagen achtte deze wijze van terechtstelling, met de valbijl, eigenlijk niet recht in den haak, en was er maar half, of ook in het geheel niet te vreden mede. Ook al omdat de *guillotine* niet hoog op een schavot, maar vlak op den beganen grond was opgericht, zoodat slechts de naaste omstanders het schouwspel van de terechtstelling zien konden, maar al de anderen, die verder afstonden, geenszins. Men meende, en niet zonder reden, dat iedereen den veroordeelde en zijne terdood-brenging moest kunnen zien, zoo als dit bij het ophangen aan de hoog verhevene galg plaats had. Maar och! Fransche zeden hadden toen den boventoon. De verdwaasde patriotten van die dagen waren niets liever dan na-apers van 't gene de republikeinen te Parijs hen vóórdeden. Zij wachtten alle heil van de Franschen, en zij minachtten het eigene volk in zijne eigenheden en eigen bestaan. Hoe bedrogen zijn ze uitgekomen!

Babe Lunia had bij zijne terechtstelling eene blauwe wollene slaapmuts op het hoofd, zoo als toenmaals, en nog tot het midden dezer eeuw

u —, als *Lânje*, dus ongeveer als *Loenje*, volgens Nederlandsche letterwaarde. Men sprak altijd *Babelânje*, alsof dat één woord ware, door dat in die dagen die naam zoo veelvuldig werd genoemd, en als 't ware op ieders lippen was.

en later, algemeen als nachtelijk hoofddeksel bij den Frieschen boer en burger in gebruik was. Die muts werd hem over oogen en ooren neêrgetrokken, toen hij met zijn hoofd onder de valbijn werd neergelegd; en zij bedekte nog dat hoofd, toen het, van den romp gescheiden, in eene mand met zaagsel (om het uitvloeiende bloed op te slorpen) neerviel. In de eerste jaren na dit voorval wilde schier niemand te Leeuwarden zulk eene blauwe wollene slaapmuts meer dragen. Men noemde dit hoofddeksel rechtstreeks een *babelânje*, en de winkels bleven met hunnen voorraad daarvan, onverkocht zitten.

Babe Lunia beweerde tot zijnen dood toe, dat hij onschuldig was aan de zaak, waarvan men hem betichtte, en waarom hij veroordeeld werd. Zoo lang tot de valbijn hem door den hals ging, riep hij met luider stemme (hij bulkte als een stier, vertelde mij, zestig jaren later, een oog- en oorgetuige), zoodat het over de geheele Nieuwestad klonk: „*ûnskildich! ûnskildich!*” Dat was verschrikkelijk om te hooren.

In mijne jeugd werden ook de soldaten in 't openbaar „afgestraft”, zooals toenmaals de term luidde. Dan werd er eene vierkante ruimte, vóór het gebouw van de hoofdwacht op het Hofplein door de soldaten afgezet. Daaromheen stond dan het samengestroomde volk. In

mijnen tijd stond ik, met school- en speelmakkers, dan veelal in de voorste rij; natuurlijk! de jongens vooraan. Op de hooge stoep van het hoofdwachtsgebouw stonden de militaire overheden geschaard, met den auditeur-militair in uniform, den steek op het hoofd, den degen op zijde. Die auditeur-militair was toenmaals de Heer Mr. van Halmael, een bekend letterkundige, die vooral ook voorvallen uit de Friesche geschiedenis tot onderwerpen van zijne dichtstukken en andere letterkundige voortbrengselen genomen heeft. De soldaat, dien een vonnis wachtte, stond voor de stoep, geboeid aan handen en voeten. De auditeur las het vonnis voor. Dan leidden twee man van de wacht den veroordeelde rond, loopende vlak langs de voorste rij der omstanders henen. De veroordeelde hield daarbij zijn hoofddeksel, politiemuts, in de hand, voor zich uit, in zoo verre hem dit met zijne geboeide handen mogelijk was, en de medelijdende, goedgeefsche omstanders wierpen hunne gaven, meestal kleine munt, in de muts. Die mocht de man behouden. Daarna werd hij weggeleid. Eene zonderlinge vertooning.

Mijn Vader had in zijne jeugd nog soldaten zien straffen, met het loopen door de spitsroeden. Daarbij werden de soldaten op twee lange rijen gesteld, en tegenover elkanderen geplaatst, man over man, zoodat daar een

vrij looppad tusschen de beide rijen open bleef. Iedere soldaat had eene roede, eene lenige overjaarsche wilgentwigg in de hand. De straffeling moest het paadje tusschen de twee rijen zijner makkers doorloopen, en ontving dan van ieder hunner eenen slag van achteren, met de roede. Dat deze slagen ongelijk gegeven werden, op de schouders, den rug of lager op het lichaam, ook lichter of zwaarder, als met lust, of aarzelende, al naar mate de straffeling bemind was of gehaat bij zijne makkers, en al naar mate zijn misdrijf rechtmatige verontwaardiging had opgewekt, of misschien eerder medelijden — dat ligt voor de hand.

En meer weet ik van deze zaken der lijfstraffelijke rechtspleging, als oog- en oorge-
tuige, niet te berichten. Over vijftig jaren zal de wereld weer anders wezen. En veel, dat thans geschiedt, zal het jonge volk, 't welk dan leven zal, zoo vreemd in de ooren klinken, als 't gene ik uit mijne jeugd en uit die van mijnen Vader hier heb medegedeeld, verwondering wekt bij het hedendaagsche jonge geslacht.

Alles wisselt op Gods wenken,
Maar Hij-zelf verandert niet.

HAARLEM, JOHAN WINKLER.
Januari, 1897.
